

“
**การบริหารจัดการชุดโครงการ
 งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร**
 ”

รศ. สมพร อิศวิลานนท์
 ผู้ประสานงาน

ดร.ปิยะกัศน์ พาพอนรุักษ์
 ผู้ช่วยผู้ประสานงาน

สำนักประสานงานงานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย ด้วยความร่วมมือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสถาบันคลังสมองของชาติ

ความท้าทายสู่งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร

การเกษตรของไทยเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจหลักของประเทศ ทั้งนี้เพราะการเกษตรเป็นแหล่งที่มาของอาหาร สินค้าส่งออก วัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมและการแปรรูป ตลอดจนการเป็นแหล่งของอาชีพ การจ้างงาน และรายได้ของประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ การเกษตรมีความเชื่อมโยงอย่างสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตของผู้คนจำนวนมากในชนบท

การที่จะให้เกษตรกรมั่งคั่ง ภาคเกษตรมั่นคง และทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน รวมถึงการทำให้ประเทศหลุดพ้นจากกับดักของประเทศรายได้ปานกลาง ก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้วและมีรายได้อยู่ในระดับสูงได้นั้น เกษตรกรจะต้องปรับตัวและภาคการเกษตรไทยจะต้องปรับโครงสร้าง พร้อมกับมีกลไกเชิงนโยบายเพื่อก้าวให้ทันกับความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ความเป็นพลวัตของตลาดการค้า ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจากด้านพฤติกรรมผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของสินค้าด้านโภชนาการ มีคุณภาพ ได้มาตรฐานความปลอดภัย และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

“ตัวอย่างพันธุ์ข้าว”
 ผลงานจากโครงการการศึกษาพันธุ์กรรมข้าวพื้นบ้าน
 เพื่อการขยายผลผลิตข้าวในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านโครงสร้างการเกษตรของไทยซึ่งประกอบด้วยเกษตรกรรายย่อยจำนวนมาก มีขนาดของเนื้อที่เพาะปลูกจำกัด และการผลิตในไร่รายยังผูกติดกับพืชเชิงเดี่ยวเป็นสำคัญ เกษตรกรรายย่อยเหล่านี้ส่วนใหญ่มีต้นทุนการผลิตสูง อีกทั้งยังก้าวไม่ทันกับความเป็นพลวัตทางการค้าและรูปแบบของการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลจากนโยบายการค้าเสรี

และการขยายตัวของขอบเขตการค้า ผนวกเข้ากับการมีจำกัดของทรัพยากรในครัวเรือน การเข้าสู่ภาวะสูงวัยของเกษตรกร การขาดทักษะในการจัดการไร่นา การขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร ตลอดจนต้องเผชิญกับการขยายตัวของความเสี่ยงและความเสียหายที่เกิดจากภัยธรรมชาติอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกด้วยแล้ว จะทำให้กลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่กล่าวถึงไม่สามารถพึ่งพาการผลิตจากภาคเกษตรให้เป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนได้อีกต่อไป

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันคลังสมองของชาติ ได้จัดตั้งชุดโครงการ “การเฝ้ามองนโยบายเกษตรไทย” ขึ้นในปี 2553 และต่อมาในปี 2556 ได้ยกระดับขึ้นเป็นสำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” มีภารกิจในการพัฒนาโจทย์วิจัยและการประกาศรับข้อเสนอโครงการวิจัยเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจภาคการเกษตร การสร้างนักวิจัยเชิงนโยบายเกษตร การถอดและสังเคราะห์ความรู้จากงานวิจัยที่จัดทำขึ้นไว้แล้วให้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การสร้างเครือข่ายและการเชื่อมต่องานวิจัยเชิงนโยบายกับประชาคมนอกประเทศ ตลอดจนการจัดเวทีสาธารณะเพื่อการเผยแพร่ข้อความรู้ให้กับประชาคมกลุ่มต่างๆ ทั้งภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาคสื่อสารมวลชน

การพัฒนาชุดโครงการวิจัยเชิงนโยบายสินค้าเกษตรเรื่องข้าว

สินค้าข้าวเป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งต่อภาคการเกษตรและต่อประเทศ อีกทั้งยังเป็นพืชอาหารหลักของประชากรในประเทศและในภูมิภาคเอเชีย เป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากตั้งแต่โซ่อุปทานต้นน้ำในระบบการผลิตไปจนถึงโซ่อุปทานกลางน้ำและปลายน้ำในระบบการกระจาย การแปรรูป และการสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปของผลิตภัณฑ์ต่างๆ จนถึงมือผู้บริโภค

แนวนโยบายของภาครัฐในอดีตได้เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร การปรับปรุงระบบชลประทานและระบบการคมนาคมขนส่ง การลงทุนวิจัยและส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่พร้อมๆ กับการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่และมีต้นทุนการผลิต

ต่อหน่วยผลผลิตที่ต่ำลง ขณะเดียวกันได้สร้างโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงกลไกตลาด การให้การสนับสนุนด้านราคาโดยเข้าไปแทรกแซงกลไกตลาด

การที่ภาครัฐได้เข้าไปใช้นโยบายแทรกแซงกลไกตลาดและราคา โดยเฉพาะการยกระดับราคาข้าวให้สูงกว่าระดับราคาตลาด ก่อให้เกิดการขยายตัวของอุปทานผลผลิตจำนวนมากแล้ว ยังเป็นที่มาของการขาดประสิทธิภาพของระบบการผลิตและส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในตลาดส่งออก

ชุดโครงการวิจัยเชิงนโยบายเกษตรเรื่องข้าวเป็นการสร้างอุปทานข้อความรู้ในประเด็นเชิงนโยบายเรื่องข้าวให้แพร่หลายทั้งในด้านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและการนำไปสู่ผลกระทบในมิติต่างๆ รวมถึงการเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้มีเวทีสร้างความหลากหลายในแนวคิดและมุมมองทางวิชาการ

องค์ประกอบของประเด็นในชุดโครงการงานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรเรื่องข้าว

การพัฒนาชุดโครงการงานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรเรื่องข้าวที่ผ่านมา มีองค์ประกอบของข้อประเด็นปัญหาสู่การวิจัยในชุดโครงการวิจัยฯ ประกอบด้วย :

ประเด็นข้อปัญหาด้านการผลิตและแรงกดดันจากเกษตรกร ประกอบด้วย

- โครงการ “พลวัตของความยากจน : กรณีศึกษาครัวเรือนชาวนาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทย” ได้มีข้อสรุปว่าปัจจัยที่ทำให้ครัวเรือนชาวนาอยู่ในความยากจนเรื้อรัง (chronic poverty) นั้นเกิดจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนชั่วคราว (transient poverty) จะเป็นปัจจัยที่เกิดจากสิ่งที่ไม่คาดหวังหรือการเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ ในครัวเรือน
- การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของการผลิตข้าวและชาวนาในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากระดับสูงภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย” พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าวเลิกปลูกข้าวนาปีกันเป็นส่วนใหญ่และได้ปรับตัวไปสู่การทำนาปรัง รวมถึงการทำนาปรังมากกว่าหนึ่งครั้ง โดยใช้นวัตกรรมพันธุ์ข้าวไม่ไวแสง
- โครงการ “ข้าวไทยการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการผลิตและการกระจาย” ได้นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า นวัตกรรมปลูกข้าวพันธุ์ไม่ไวแสงที่แพร่กระจายในพื้นที่ชลประทานได้ส่งผลให้โครงสร้างการผลิตข้าวในภาคกลางและภาคเหนือตอนล่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

- โครงการวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ข้าวไทย การวิจัยพัฒนาข้าวไทยและการมองไปข้างหน้า” ในประเด็นด้านการจัดการไร่นา การตัดสินใจในการปลูกพืชอื่นควบคู่ไปกับการปลูกข้าว และการตอบสนองของอุปทานข้าวเปรียบเทียบกับพืชสำคัญอื่นๆ รวมถึงผลผลิตของแรงงาน อุปทานและอุปสงค์ของแรงงานในภาคการผลิตข้าว
- โครงการศึกษาเรื่อง “การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้มาตรฐานภายใต้พันธมิตรธุรกิจ” ได้ชี้ช่องว่างให้เห็นว่าระบบการรับรองมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปฏิบัติยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะตรวจประเมินการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเชิงพาณิชย์ พร้อมๆ กับได้เสนอแนะแนวทางเพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการตรวจประเมินและการให้การรับรองเมล็ดพันธุ์มาตรฐานในรูปของ “พันธมิตรธุรกิจ” เป็นต้น
- โครงการ “การเปรียบเทียบประสิทธิภาพความเสี่ยงของการปลูกข้าวแบบอินทรีย์และแบบทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ได้ชี้ว่าความชอบเสี่ยงและไม่ชอบเสี่ยงของเกษตรกรมีผลต่อการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์
- โครงการ “การประเมินผลกระทบของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรเบื้องต้น” ได้ชี้ว่าเกษตรกรที่ใช้บัตรเครดิตมีหนี้สินเพิ่มขึ้นและใช้แทนเงินกู้ธนาคารก็มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นที่ชัดเจนกว่าด้านรายได้

ประเด็นข้อปัญหาด้านการตลาด กลไกราคา และการแทรกแซงกลไกตลาดของภาครัฐ ประกอบด้วย

- โครงการ “ส่องนโยบายเกษตรไทยเพื่อพัฒนาศักยภาพการแข่งขันภายใต้การค้าเสรี” ได้ชี้ว่าข้าวไทยมีศักยภาพในการแข่งขันที่ลดลงหากเทียบกับคู่แข่งในตลาดส่งออกในทุกประเภทของข้าวและในเกือบทุกภูมิภาคโลก
- โครงการวิจัยเรื่อง “การวัดระดับการแข่งขันในตลาดส่งออกข้าวไทย” ได้ชี้ให้เห็นว่าไทยไม่มีอำนาจเหนือตลาดในสินค้าข้าวส่งออกโดยเฉพาะข้าวสารเจ้าทั่วไป
- โครงการ “การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของข้าวไทย : กรณีศึกษาข้าวหอมมะลิบรรจุถุง” ได้พบว่าตลาดข้าวหอมมะลิบรรจุถุงแม้จะเป็นตลาดผู้ขายน้อยรายแต่มีการแข่งขันสูง

และเน้นการแข่งขันทางด้านราคาและความแตกต่างในตัวผลิตภัณฑ์ ได้ชี้ให้เห็นว่าจุดที่ไม่เป็นธรรมและอาจพัฒนาไปสู่การมีอำนาจเหนือตลาดได้แก่ กระบวนการนำเข้าสินค้าของผู้ประกอบการร้านค้าสมัยใหม่ที่มีสัดส่วนสูงกว่าผู้ประกอบการข้าวถุง

- โครงการ “ยุทธศาสตร์ข้าวไทย การวิจัยพัฒนาข้าวไทย และการมองไปข้างหน้า” ได้ให้หลักฐานในเชิงประจักษ์ถึงผลเสียของโครงการรับจำนำข้าวในระดับราคาสูงเพื่อเป็นข้อมูลให้สังคมได้รับทราบ นโยบายดังกล่าวได้เอื้อประโยชน์ให้กับเกษตรกรขนาดใหญ่มากกว่าเกษตรกรขนาดเล็ก
- โครงการ “การประเมินผลกระทบของโครงการรับจำนำข้าวที่มีต่อสถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย” มีข้อค้นพบว่าเกษตรกรขนาดใหญ่มีรายได้และรายได้สุทธิมากกว่าเกษตรกรขนาดเล็ก
- โครงการ “บทวิเคราะห์โครงการช่วยเหลือชาวนาของภาครัฐในด้านการขายผลผลิตเมื่อสิ้นสุดฤดูกาลเก็บเกี่ยว” ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิภาพของสังคมระหว่างมาตรการรับจำนำข้าวในระดับราคาสูงกับมาตรการประกันรายได้ขั้นต่ำ ซึ่งผลการวิเคราะห์บ่งชี้ว่าการใช้นโยบายประกันรายได้ให้ประสิทธิภาพต่อสังคมสูงกว่าโครงการรับจำนำข้าว
- โครงการ “อุตสาหกรรมการผลิตธัญพืชข้าวในภาคกลางของประเทศไทย” ได้ชี้ว่าการมีนโยบายจำกัดราคาขั้นสูงของการให้บริการธัญพืชข้าวของภาครัฐเพื่อต้องการลดต้นทุนการผลิตข้าวของชาวนานั้นจะกระทบต่อการพัฒนาในอุตสาหกรรมการผลิตและการให้บริการธัญพืชข้าว

ประเด็นข้อปัญหาด้านการบริโภค ประกอบด้วย

- โครงการวิจัยเรื่อง “อุปสงค์การบริโภคข้าวของไทย” ได้ชี้ว่ารูปแบบการบริโภคอาหารของครัวเรือนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก มีปริมาณการบริโภคข้าวสารต่อบุคคลลดลง และมีการสนองตอบต่อระดับรายได้ที่ต่ำแต่จะตอบสนองต่อด้านคุณภาพของสินค้าข้าว

- โครงการ “ทัศนคติและความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคต่อสินค้าข้าวถุงที่ได้รับการรับรองการค้าที่เป็นธรรมในรูปแบบเฉพาะของประเทศไทย” ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ว่าผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายการพัฒนากระบวนการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงระบบการผลิตสินค้าข้าวอินทรีย์ในระดับราคาที่สูงขึ้นในสินค้าข้าวที่มีระบบการรับรองที่ชัดเจน

การบริการจัดการชุดโครงการ

เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์และได้กรอบงานชุดโครงการจะมีการบริหารจัดการงานวิจัย ได้โครงการวิจัยที่ตอบสนองกรอบและเป้าหมายชุดโครงการ ได้ผลผลิตและข้อสรุปที่มีความน่าเชื่อถือตามกระบวนการวิจัยและได้คุณภาพ ทั้งนี้ได้แบ่งการบริหารจัดการชุดโครงการออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การบริหารเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอโครงการวิจัย

สำนักประสานงานฯ ได้แบ่งกลุ่มนักวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ ในกลุ่มแรกเรียกว่า **กลุ่ม normal track** โดยกำหนดกรอบของข้อปัญหาหรือแนวทางที่จะให้ทำวิจัยไว้ในข้อประกาศปีละ 2 ครั้ง มีการประเมินความชัดเจนของข้อปัญหา วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษา เมื่อข้อเสนอโครงการผ่านการคัดเลือกจากสำนักประสานงานฯ แล้ว จะจัดส่งข้อเสนอโครงการนั้นๆ พร้อมกับสรุปความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้พิจารณาตัดสินใจให้ทุนและจัดทำสัญญาลงนามหนึ่ง สำหรับข้อเสนอโครงการวิจัยในรายที่ไม่ได้รับเลือกให้ทำวิจัย ทางสำนักประสานงานฯ จะส่งข้อเสนอโครงการนั้นกลับคืนให้กับนักวิจัยที่เสนอมา

อีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นกลุ่มนักวิจัยที่เรียกว่า **กลุ่ม fast track** นักวิจัยในกลุ่มนี้จะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาก่อนแล้ว นักวิจัยนำเสนอข้อเสนอโครงการในประเด็นเชิงนโยบายเกษตรที่เห็นว่าเป็นปัญหาและประสงค์จะทำวิจัยมายัง สกว. และ/หรือ สำนักประสานงานฯ การติดต่อกับนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญจำเพาะในด้านนั้นๆ โดยตรง เพื่อนำเสนอข้อเสนอ

โครงการวิจัยที่เป็นประเด็นจำเป็นเร่งด่วนหรือเป็นประเด็นที่มีข้อถกเถียงกันมาก สำนักประสานงานฯ จะจัดให้มีการประเมินข้อเสนอโครงการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ หรือจัดให้นักวิจัยนำเสนอในที่ประชุมพร้อมมีผู้ทรงคุณวุฒิประเมินให้ข้อความเห็น หากข้อเสนอโครงการนั้นๆ มีความเหมาะสมและผ่านการประเมิน สำนักประสานงานฯ จะนำเสนอข้อเสนอโครงการวิจัยนั้นๆ ให้ สกว. พิจารณาการให้ทุนวิจัยต่อไป

2. การบริหารในระหว่างการทำดำเนินงานวิจัย

โครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจะผ่านการบริหารจัดการตามมาตรฐาน สกว. จึงจัดส่งรายงานความก้าวหน้าในรอบ 6 เดือนกับจัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ สำนักประสานงานฯ ทำหน้าที่ในการประสานเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักวิจัยและให้คำปรึกษากับนักวิจัย

ในการติดตามความก้าวหน้าของการทำวิจัยและการควบคุมให้เกิดคุณภาพจะประกอบด้วย การติดตามให้นักวิจัยได้รายงานความก้าวหน้าตามกำหนดระยะเวลาการจัดให้มีการประเมินรายงานความก้าวหน้า ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมิน (2 ท่าน) การแจ้งผลการประเมินให้ผู้ทำวิจัยได้ทราบ และเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้ชี้แจงกลับหากมี

ข้อโต้แย้ง สำหรับในรายงานความก้าวหน้าบางรายที่ขาดความชัดเจนในผลการศึกษาเบื้องต้น นักวิจัยอาจได้รับเชิญมานำเสนอรายงานโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้ารับฟังและให้ความเห็น

สำนักประสานงานฯ จะคอยติดตามแจ้งเตือนนักวิจัยให้รับทราบถึงกำหนดเวลาจัดส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเมื่อได้รับร่างรายงานฉบับสมบูรณ์จากนักวิจัยแล้ว จะดำเนินการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า 2 ท่าน จัดทำการประเมินผลของร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีเนื้อหาของรายงานตอบโจทย์วิจัยได้ครบถ้วนหรือไม่ และมีคุณภาพของผลงานอยู่ในระดับใด เมื่อได้รับผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว สำนักประสานงานฯ จะจัดส่งข้อสรุปความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิให้กับนักวิจัยเพื่อการแก้ไข ก่อนจัดทำเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป อนึ่งหากนักวิจัยมีเหตุจำเป็นทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดส่งรายงานทั้งรายงานความก้าวหน้าหรือรายงานฉบับสมบูรณ์ นักวิจัยจำเป็นต้องแจ้งให้ทางสำนักประสานงานฯ ได้ทราบถึงเหตุขัดข้องและความจำเป็น เพื่อทางสำนักงานฯ ได้นำเสนอให้ สกว. พิจารณาขยายเวลาให้เหมาะสมตามที่นักวิจัยได้ร้องขอมา

3. การบริหารงานเมื่อโครงการวิจัยเสร็จสมบูรณ์แล้ว

นักวิจัยจะได้รับการสนับสนุนให้นำผลผลิตอันเกิดจากงานวิจัยนั้นๆ ไปจัดทำเป็นบทความทางวิชาการสู่การตีพิมพ์และการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ นำเสนอในเวทีการประชุมทางวิชาการหรือในเวทีสัมมนาทางวิชาการ งานวิจัยบางเรื่องที่ผลงานวิจัยหรือมีเนื้อหาที่ตรงกับกระแสสังคมอันเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ ทางสำนักประสานงานฯ จะร่วมกับนักวิจัยในการจัดเวทีสัมมนา รวมถึงการคัดเลือกผลงานที่ดีที่สุดไปสู่การสังเคราะห์จัดพิมพ์เป็นเอกสารวิชาการเพื่อการเผยแพร่ เป็นต้น สำหรับงานวิจัยที่มีผลการศึกษาวินิจฉัยได้คุณภาพดี รายงานวิจัยนั้นจะได้รับการจัดทำเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในฐานข้อมูล E-library ของ สกว.

นอกจากนี้สำนักประสานงานฯ ยังได้พัฒนาเครือข่ายกลุ่มงานวิจัยเชิงนโยบายทั้งในระดับชาติและนานาชาติโดยผลักดันและสนับสนุนให้นักวิจัยที่สนใจเข้าร่วมกับเครือข่าย หรือการสร้างให้เป็นจุดรวมของความรู้ที่สนับสนุนให้เป็นวิทยากรในเวทีสัมมนาต่างๆ เป็นต้น

การนำไปใช้ประโยชน์

การจัดการองค์ความรู้ทางวิชาการหรือนวัตกรรมความคิดเป็นผลผลิตของงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะจะเป็นการนำผลผลิตจากงานวิจัยไปสร้างผลลัพธ์และผลกระทบให้เกิดกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเชิงนโยบายหากจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ จำแนกได้เป็น (1) *ภาควิชาการ* ซึ่งจะเป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการอ้างอิงและการค้นคว้าทางวิชาการ (2) *หน่วยให้ทุนวิจัย* ซึ่งจะนำเอาข้อความเห็นข้อโต้แย้ง แง่มุมของการวิเคราะห์ผล และข้อเสนอแนะไปใช้ในการบริหารจัดการในการออกโจทย์วิจัยในประเด็นที่สืบเนื่องหรือที่เกี่ยวข้องกับงานที่ได้มีการจัดทำไว้ (3) *ภาครัฐ* ซึ่งได้แก่หน่วยงานราชการและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การกำกับดูแลสินค้าเกษตร การจัดทำแผนนโยบายและข้อรายงานประเด็นเชิงนโยบายเกษตรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการมองไปข้างหน้า เช่น

คณะอนุกรรมการพิจารณาเพาะปลูกข้าว กระทรวงพาณิชย์ (4) *ภาคสื่อสารมวลชน* ผู้สื่อข่าวทีวี ผู้จัดรายการวิทยุ สมาคมผู้สื่อข่าวเกษตร สมาคมผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ ที่นำประเด็นและข้อความรู้ไปสู่การขยายผลการอธิบายความ และการเผยแพร่ในเชิงประเด็นที่เกี่ยวข้องให้เกิดเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ (5) *ภาคการตรวจสอบและการเมือง* ซึ่งผู้ใช้งานในกลุ่มนี้ได้แก่ คณะอนุกรรมการศึกษามาตรการการแทรกแซงราคาพืชผลและผลิตผลการเกษตรเพื่อป้องกันการทุจริต สำนักงานป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ(ปปช.) คณะทำงานด้านเกษตรของรองนายกรัฐมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

เป็นต้น (6) *ภาคธุรกิจ มูลนิธิ และองค์กรเอกชน* เช่น มูลนิธิข้าวไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ คณะกรรมการพืชเศรษฐกิจหลัก สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเชิงนโยบาย จะต้องอาศัยความเหมาะสมของสถานการณ์และช่วงจังหวะในการนำออกเผยแพร่ เพื่อให้เกิดการยอมรับและการสร้างผลกระทบในวงกว้างยิ่งขึ้น อาจจะต้องมีการสนับสนุนงานวิจัยในข้อปัญหาสืบเนื่อง หรือจัดให้มีกระบวนการวิจัยต่อยอดของการสร้างความตระหนักถึง เป็นต้น ทั้งนี้ผู้บริหารงานวิจัยจะต้องมีความเข้าใจถึงกลไกของการสร้างคุณค่าสู่ผลลัพธ์และผลกระทบจากผลผลิตของโครงการวิจัยที่ได้รับมา

ข้อเสนอ

การบริหารงานจัดการชุดโครงการงานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างข้อความรู้หรือแนวทางด้านการจัดการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น สร้างเวทีทางวิชาการให้เข้มแข็ง เพิ่มพูนทักษะนักวิจัยและขยายจำนวนนักวิจัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย สร้างพันธกิจเพื่อเป็นเครือข่ายของความรู้ร่วมกับหน่วยวิจัยของมหาวิทยาลัยต่างๆ และการให้ความร่วมมือกับหน่วยให้ทุนวิจัยอื่นๆ ในการพัฒนาพื้นที่และเวทีงานวิจัยเชิงนโยบายให้ก้าวขยายตัวออกไป นอกจากนี้ผลหรือข้อความรู้จากงานวิจัยยังจะช่วยลดช่องว่างของผลลัพธ์และผลกระทบต่อกลุ่มประชากรเป้าหมายอีกด้วย

ชุดโครงการงานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรเรื่องข้าวได้สนับสนุนและรวบรวมโครงการวิจัยต่างๆ ที่นำเสนอถึงข้อปัญหาทั้งจากด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการบริโภค และการวิเคราะห์ตอบโต้โจทย์ข้อปัญหาสู่การให้คำตอบและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เป็นการเฝ้าระวังแนวโน้มนโยบายของรัฐเพื่อให้เกิดความเป็นกลางในการนำเสนอข้อความรู้และข้อความเห็นต่างให้สังคมได้ตระหนักถึง ตลอดจนการอธิบายถึงมาตรการหรือแนวโน้มนโยบายของรัฐที่ได้ใช้ปฏิบัติแต่เกิดเป็นช่องว่างกับคนบางกลุ่มในสังคม เพื่อให้ตระหนักถึงและเร่งการจัดทำมาตรการเสริมเพื่อรองรับ เช่น การเฝ้าระวังนโยบายรับจำนำข้าวในระดับราคาสูง การเฝ้าระวังมาตรการการจำกัดอัตราค่าบริการรถเกี่ยวนาดขั้นสูง เป็นต้น

ทั้งนี้ กระบวนการนำผลผลิตของชุดโครงการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์จะเห็นเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นหากมีการจัดทำเส้นทางสู่ผลกระทบ รวมถึงการจัดทำการประเมินผลกระทบกับโครงการหรือชุดโครงการนั้นๆ เพื่อสะท้อนคุณค่าทางวิชาการและความคุ้มค่าในการลงทุนวิจัย

รายละเอียดโครงการวิจัยที่อ้างอิง ติดตามได้จาก E-library สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (<http://elibrary.trf.or.th>) ๕